

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VIJDON ERKINLIGINING TA'MINLANISHI

Raximqulova Rayhona O'ral qizi

Termiz davlat universiteti 1 - kurs talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19581830>

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida vijdon erkinligining ta'minlanishni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Maqolada vijdon erkinligini ta'minlashlanishi insonning asosiy huquq va erkinliklaridan biri ekanligi tushuntiriladi. Har bir fuqaroning o'z e'tiqodiga ega bo'lishi, diniy qarashlarini erkin ifoda etishi yoki hech qanday dinga e'tiqod qilmaslik huquqi qonun bilan kafolatlanganligi yoritiladi. Shuningdek, Mamlakatda diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlikni mustahkamlashga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar ochib beriladi.

Kalit so'zlar: vijdon erkinligi, bag'rikenglik, qonun, konfessiya, tenglik, diniy e'tiqod erkinligi, qadriyatlar erkinligi, ijtimoiy bag'rikenglik.

Annotation. This article provides a scientific and theoretical analysis of the assurance of freedom of conscience in the Republic of Uzbekistan. It explains that guaranteeing freedom of conscience is one of the fundamental human rights and freedoms. The article highlights that every citizen has the right to have their own beliefs, to freely express their religious views, or not to adhere to any religion at all, and that these rights are protected by law. It also discusses large-scale reforms aimed at strengthening religious tolerance and interethnic harmony in the country.

Keywords: freedom of conscience, tolerance, law, confession, equality, freedom of religious belief, freedom of values, social tolerance.

Аннотация. В данной статье проводится научно-теоретический анализ обеспечения свободы совести в Республике Узбекистан. Объясняется, что обеспечение свободы совести является одним из основных прав и свобод человека. Освещается, что право каждого гражданина иметь свои убеждения, свободно выражать религиозные взгляды или не исповедовать никакой религии гарантируется законом. Также раскрываются масштабные реформы, направленные на укрепление религиозной толерантности и межнационального согласия в стране.

Ключевые слова: свобода совести, толерантность, закон, конфессия, равенство, свобода религиозных убеждений, свобода ценностей, социальная толерантность.

Vijdon erkinligi – ijtimoiy-falsafiy tushuncha; har kimning o'z e'tiqodiga ko'ra, mazkur jamiyatda mavjud ijtimoiy me'yorlarni buzmagani holda vijdoni buyurgani bo'yicha yashash, ishlash imkoniyatiga ega. Bunda dinga munosabat masalaning bir tomoni hisoblanadi. Siyosiy jihatdan vijdon erkinligiga demokratiya ko'rinishlaridan biri sifatida qaraladi. Yuridik nuqtai nazardan vijdon erkinligi insonning asosiy shaxsiy huquqlari sirasiga kiradi va demokratik erkinliklardan biri hisoblanadi. O'zbekistonda u O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida, „Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida“gi qonunda (1991-yil 14-iyunda qabul qilingan, 1998-yil 1-mayda yangi tahriri tasdiqlangan) nazarda tutilgan. Konstitutsiyaga ko'ra, „hamma uchun vijdon erkinligi kafolatlanadi. Har bir inson xohlagan dinga e'tiqod qilish yoki hech qaysi dinga e'tiqod qilmaslik huquqiga ega“. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi bo'yicha, diniy qarashlarni majburan singdirishga yo'l qo'yilmaydi. Ayni vaqtda yangi tahrirdagi „Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida“gi qonunga ko'ra, dinga munosabatidan qat'i nazar fuqarolarning tengligi ta'minlanadi (4-modda).

Ushbu qonunda ta'kidlanishicha, hech bir dinga yoki diniy e'tiqodga boshqalariga nisbatan biron-bir imtiyoz yoki cheklashlar belgilanishiga yo'l qo'yilmaydi. Qonun muayyan yoshga yetgan fuqarolarning o'z diniy ehtiyojlarini qondirish uchun diniy tashkilot tuzish, oliy va o'rta diniy o'quv yurtlarida ta'lim olish tartib-qoidalarini ham belgilab bergan. O'zbekiston Respublikasida vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar faoliyati davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, u fuqarolarning ma'naviy huquqlari va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Ushbu sohadagi huquqiy va amaliy asoslarni quyidagi asosiy bandlarda ko'rib chiqish mumkin:

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 35-moddasida (yangi tahrirda) huquqiga ega. Diniy qarashlarni majburan singdirishga yo'l qo'yilmaydi. Shuningdek, 2021-yil 5-iyulda yangi tahrirdagi "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi Qonun qabul qilindi. Bu qonun diniy tashkilotlarni ro'yxatdan o'tkazish tartibini soddalashtirdi va fuqarolarning diniy huquqlarini amalga oshirish mexanizmlarini kengaytirdi. O'zbekiston ko'p konfessiyali mamlakat hisoblanadi. Bugungi kunda respublika hududida: 16 ta diniy konfessiya erkin faoliyat yuritmoqda. Islom, xristianlik (pravoslav, katolik va boshqalar), yahudiylik, buddaviylik va boshqa din vakillari o'z ibodatlarini emin-erkin ado etmoqda. Davlat turli din vakillari o'rtasida o'zaro hurmat va birdamlikni saqlashni o'z zimmasiga olgan. O'zbekiston dunyoviy davlat bo'lib, unda din davlatdan ajratilgan. Bu quyidagilarni anglatadi: Davlat diniy tashkilotlarning qonun doirasidagi faoliyatiga aralashmaydi. Hech bir dinga yoki diniy e'tiqodga boshqalariga nisbatan biron-bir imtiyoz yoki cheklashlar belgilanishiga yo'l qo'yilmaydi. Diniy tashkilotlar siyosiy partiyalar faoliyatida ishtirok etmaydi.

Vijdon erkinligini ta'minlashning muhim qismi — bu sifatli diniy ta'limdir. O'zbekistonda ushbu yo'nalishda maxsus muassasalar faoliyat yuritadi: O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi, Imom Buxoriy, Imom Termiziy va Imom Moturidiy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazlari. Diniy seminariyalar va oliy madrasalar.

O'zbekiston xalqaro maydonda ham diniy erkinlik masalalarini ilgari surmoqda.

Xususan, BMT Bosh Assambleyasining "Ma'rifat va diniy bag'rikenglik" maxsus rezolyutsiyasi O'zbekiston tashabbusi bilan qabul qilingan. Bu hujjat bag'rikenglikni mustahkamlash va diniy kamsitishlarga barham berishni maqsad qilgan.

O'zbekiston — ko'p millatli davlat. Bugungi kunda mamlakatimizda 130 dan ortiq millat va elat vakillari bir oila farzandlaridek, ahillikda yashab kelmoqda. Millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglik (tolerantlik) jamiyatimiz barqarorligining eng muhim ustunlaridan biridir.

Ushbu sohadagi davlat siyosatining asosiy jihatlarini quyidagicha tizimlashtirish mumkin:

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 19-moddasida (yangi tahrirda) barcha fuqarolar jinsi, irqi, millati, tili, dini, ijtimoiy kelib chiqishidan qat'i nazar, qonun oldida tengligi belgilangan. Hech bir millatga nisbatan kamsitishga yoki aksincha, ustunlik berishga yo'l qo'yilmaydi. Milliy o'zlikni saqlab qolish va rivojlantirish uchun davlat tomonidan keng sharoitlar yaratilgan: Milliy madaniy markazlar: Respublika bo'ylab 150 dan ortiq milliy madaniy markazlar faoliyat yuritadi. Ular o'z millatining tili, urf-odatlarini va an'analarini asrab-avaylash bilan shug'ullanadi. Millatlararo munosabatlar va xorijiy mamlakatlar bilan do'stlik aloqalari qo'mitasi: Vazirlar Mahkamasi huzuridagi ushbu qo'mita bu sohadagi ishlarni muvofiqlashtirib boradi. Tillarga e'tibor: Ta'lim muassasalarida o'qish jarayonlari o'zbek tili bilan bir qatorda rus, qoraqalpoq, tojik, qozoq, qirg'iz va turkman tillarida ham olib boriladi.

Bu tushuncha mamlakatimizda yashayotgan barcha xalqlar manfaatlari mushtarakligini ifodalaydi. Davlat bayramlari (Navro'z, Mustaqillik kuni) barcha millat vakillari tomonidan o'ziga xos milliy ranglar bilan nishonlanadi. Bu esa millatlararo muloqotni va o'zaro hurmatni yanada mustahkamlaydi. O'zbekistonning millatlararo totuvlik modeli xalqaro hamjamiyat tomonidan yuqori baholanadi. 30-iyul — Xalqaro do'stlik kuni munosabati bilan O'zbekistonda "Do'stlik haftaligi" va xalqaro forumlar o'tkazish an'anaga aylangan. Davlat tomonidan millatlararo do'stlikni mustahkamlashga hissa qo'shgan shaxslar "Do'stlik" ordeni bilan taqdirlanadi.

E'tiqod erkinligi — insonning asosiy huquq va erkinliklaridan biri bo'lib, u har bir shaxsning o'z dunyoqarashini mustaqil belgilash, xohlagan dinga e'tiqod qilish yoki hech qanday dinga e'tiqod qilmaslik huquqini anglatadi.

E'tiqod erkinligining asosiy tarkibiy qismlari:

Tanlash huquqi: Inson o'z xohishiga ko'ra har qanday dinga kirishi yoki mavjud e'tiqodidan voz kechishi mumkin. Bu jarayonda har qanday majburlash qat'iy man etiladi.

Amal qilish huquqi: Fuqarolar o'z e'tiqodlariga mos ravishda ibodatlarni bajarish, diniy rasm-rusumlarni o'tkazish va diniy ta'lim olish huquqiga ega.

Dunyoviy qarashlar erkinligi: E'tiqod erkinligi nafaqat dindorlarni, balki ateistlar (dinge ishonmaydiganlar) yoki agnostiklarni ham himoya qiladi. Hech kim o'z qarashlari uchun ta'qib qilinishi mumkin emas.

Targ'ibot va tarqatish: O'z qarashlarini qonun doirasida boshqalarga yetkazish, diniy adabiyotlardan foydalanish imkoniyati.

E'tiqod erkinligi — bu shunchaki qonuniy huquq emas, balki jamiyatda turli qarashlarga ega insonlarning tinch-totuv yashashini ta'minlovchi ma'naviy qadriyatdir

Qadriyatlar erkinligi — bu insonning o'zi uchun muhim deb bilgan ma'naviy, axloqiy, madaniy va ijtimoiy tamoyillarni mustaqil tanlash hamda ularga muvofiq hayot kechirish huquqidir. Bu tushuncha vijdon va e'tiqod erkinligi bilan uzviy bog'liq bo'lsa-da, mazmunan undan kengroq doirani qamrab oladi.

Vijdon erkinligi nafaqat bugungi ehtiyoj, balki tarixiy haqiqatni tiklashni ham o'z ichiga oladi:

Qadimiy qo'lyozmalar: O'zbekiston Fanlar akademiyasi huzuridagi Sharqshunoslik instituti dunyodagi eng boy qo'lyozmalar fondidan biriga ega. Ushbu asarlarni o'rganish va xalqqa yetkazish insonlarning o'z diniy va milliy ildizlarini to'g'ri tushunishiga xizmat qiladi.

Markazlar faoliyati: Samarqanddagi Imom Buxoriy va Surxondaryodagi Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazlari islom sivilizatsiyasining asl mazmunini (humanizm, ilmga intilish) tadqiq etish bilan shug'ullanadi. madaniyatda bag'rikenglik targ'iboti Millatlararo totuvlikni mustahkamlashda OAV va san'atning o'rni katta: "O'zbekiston" teleradiokanali: Turli tillarda (rus, qozoq, tojik, qirg'iz, turkman) ko'rsatuvlar va eshittirishlar muntazam berib boriladi.

Do'stlik festivallari: Har yili o'tkaziladigan milliy madaniyat markazlarining ko'rgazmalari va festivallari yosh avlodda o'zga madaniyatlarga nisbatan hurmat hissini shakllantiradi. Diniy konfessiyalar va bag'rikenglik O'zbekiston — ko'p konfessiyali mamlakat.

Bugungi kunda respublikada 16 ta diniy konfessiya o'zaro hamjihatlikda faoliyat yuritmoqda. Faoliyat yuritayotgan asosiy yo'nalishlar. Islom dini: Fuqarolarning aksariyati e'tiqod qiladi. O'zbekiston musulmonlari idorasi masjidlar va diniy ta'lim muassasalari faoliyat yuritadimuvofiqlashtiradi.

Xristianlik: Pravoslav, Katolik, Provaslav, Evangelist va boshqa yo'nalishlar.

Yahudiylilik: Toshkent, Samarqand va Buxoro kabi shaharlarda sinagogalar erkin faoliyat yuritadi. Boshqa dinlar: Buddaviylilik, Bahoiylilik, Krishnani anglash jamiyati va boshqalar.

Vijdon erkinligini ta'minlashning eng muhim xulosalaridan biri — radikalizm va ekstremizmga qarshi kurashning ma'rifiy usulidir. Davlat taqiqlar yo'li bilan emas, balki dinning asl insonparvarlik mohiyatini ilmiy o'rganish va o'rgatish orqali ma'naviy barqarorlikka erishishni maqsad qilgan. Imom Buxoriy, Imom Termiziy kabi buyuk mutafakkirlar merosining tiklanishi, xalqaro ilmiy-tadqiqot markazlarining tashkil etilishi fuqarolarning e'tiqod huquqini bilim bilan mustahkamladi

Xulosa

O'zbekistonda vijdon erkinligining ta'minlanishi — bu erkin dunyoqarashga ega bo'lgan komil insonni tarbiyalash va demokratik jamiyat qurishning uzviy qismidir. Davlat tomonidan yaratilgan ushbu sharoitlar fuqarolarning o'z ichki ma'naviy ehtiyojlarini qondirish bilan birga, ularning mamlakat kelajagi uchun daxldorlik hissini oshirishga xizmat qiladi.

Vijdon erkinligi — bu tinchlik, o'zaro hurmat va taraqqiyotning kafolatidir.

Demak, vijdon erkinligi — bu shunchaki qonunlarda yozilgan quruq jumla emas, balki jamiyatning har bir a'zosi uchun o'zligini anglash va ma'naviy erkin nafas olish imkoniyatidir.

Har bir inson o'z qalbi va ongi buyurgan yo'lni tanlashda erkin. Bu — xoh u dindorlik bo'lsin, xoh dunyoviy qarash, davlat va jamiyat tomonidan birdek hurmat qilinishini anglatadi.

Majburlash va tazyiqning yo'qligi — vijdon erkinligining eng oliy mezonidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. REFERENCEST1. Husnitdinov Z. "O'zbekistonda diniy bag'rikenglik". – Toshkent: Toshkent islom universiteti nashriyoti.
2. 2016-yil "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga ilmiy-amaliy sharhlar. – Toshkent: "Yuridik adabiyotlar nashriyoti".
3. 2022-yil. "O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasiga sharhlar". – Toshkent: "O'zbekiston".
4. 2023-yil. Yusupov Sh. "Diniy bag'rikenglik — barqarorlik omili". – Toshkent: "Ma'naviyat"
5. 2015-yil. O'zbekiston — bag'rikenglik diyori" (To'plam). Tuzuvchilar: A.Saidov va boshqalar. – Toshkent: "Tasvir"!
6. 2019-yil. Dinshunoslik" (Oliy ta'lim muassasalari uchun darslik). Mas'ul muharrir: A.Mo'minov. – Toshkent: "Movarounnahr".
7. 2014-yil. Odilqoriyev X.T. "Konstitutsiya va huquqiy madaniyat". – Toshkent: "Adolat",
8. 2020-yil. Saidov A.X. "Inson huquqlari". – Toshkent: "Adolat" nashriyoti.
9. 2018-yil Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston strategiyasi". – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyot. ,